

BELÇİKA'DA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNİN SORUNLARI VE TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ DERS KİTAPLARINA ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM

The Matters With Turkish Teaching in Belgium and a Critical Approach for Turkish and Turkish Culture Books¹

Yılmaz IRMAK²

Geliş Tarihi: 29.06.2016 / Kabul Tarihi: 22.08.2016

Öz

Bu çalışmada; Belçika'da yaşayan Türk toplumunda Türkçe öğretiminin sorunları ortaya konulmuş, derslerde kullanılan Türkçe ve Türk Kültürü ders kitapları eleştirel bir bakışla ele alınmıştır. Belçika'da son yıllarda gerek Türkçe öğretimi ile ilgili yaşanan sorunlar gerek velilerin yanlış tutumları, Türkçe derslerine ilgiyi azaltmıştır. Ana dil kullanımının resmi dili öğrenmeyi zorlaştıracığı düşüncesi, derslerin okullarda okul saati dışında ya da derneklerde hafta sonu verilmesi, derslerde ölçme ve değerlendirmenin tam anlamıyla yapılamaması, ders verilen ortamın fiziki ve eğitim teknolojileri bakımından yetersiz olması, karnelerin sembolik olmaktan öteye geçememesi ve müfredatın ağır olması gibi konular Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarının öğrenci seviyelerinin çok üzerinde hazırlanmış olması, sınıf düzeyleri farklı olan öğrencilerin aynı kitabı birlikte okumak zorunda kalması, kitaplardaki etkinliklerin öğrencinin dikkatini çekmemesi, dil, kültür konularının yanında dinî bilgilerin de aynı kitapta yer alması bu kitaplarda tespit ettiğimiz problemlerdir. Bu bakımdan Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Belçika'da Türkçe öğretimi ile ilgili sorunlar acilen giderilmeli, derslerde kullanılan Türkçe ve Türk Kültürü kitapları öğrencilerin yaşadıkları ülke ve seviyeleri göz önünde bulundurularak yeniden hazırlanmalıdır.

¹ Bu makale, 28.05.2015-30.05.2015 tarihleri arasında Nevşehir'de düzenlenen Uluslararası Dil Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu'nda "Belçika'da Türkçe Öğretiminin Sorunları ve Türkçe Ders Kitaplarına Eleştirel Bir Yaklaşım" adlı sözlü olarak sunulan bildiriden geliştirilerek hazırlanmıştır.

² Yrd. Doç. Dr. Bingöl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, yirmak@bingol.edu.tr

Anahtar Sözcükler: Belçika Türk Toplumunu, Türkçe Öğretimi, Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabı, Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

Abstract

In this study, the matters for Turkish teaching among Turkish society who live in Belgium were presented, and Turkish language and its culture courses books used in Turkish teaching were evaluated critically. In recent years, the matters with Turkish teaching and the parents' negative attitudes against the Turkish courses have decreased the interest for Turkish courses. The matters such as the idea for learning mother tongue make learning the official language harder, teaching Turkish out of school schedule or at the Turkish foundations at the weekends, not having an education uniformity, lack of physical and technological equipment for Turkish teaching, lack of assessment and evaluation for Turkish courses, the reports' being symbolic are some of the matters encountered for Turkish teaching. Some of the matters that we detected from Turkish and Turkish culture courses books which are prepared by the Ministry of National Education are as followed: the course books' being above students' level, only one course book being prepared for the combined classes, students from different levels being required to read the same course books, the activities' not attracting students' attention, language, culture and religion issues being given in the same course books and etc. In this regard, the matters with Turkish teaching in Belgium should be solved urgently, Turkish and Turkish culture course books should be revised, and the course books should be prepared taking students' levels and places where they live into account.

Keywords: Belgium Turkish Society, Turkish Teaching, Turkish and Turkish Culture Course Book, Matters and Solutions.

Giriş

Türkiye ilk kez resmi olarak 1961'de Almanya, 1964'te Avusturya, Belçika ve Hollanda, 1965'te Fransa, 1967'de ise İsveç'le işgücü gönderme anlaşmaları imzalararak bu ülkelere işçi göndermiştir (Canatan, 1990: 14). Başlangıçta geçici olarak başlayan göç süreci, 1970'li yıllardan itibaren "aile birleşimi" ve Türkiye'den yapılan evliliklerle kalıcılığa dönüşmeye başlamıştır. Belçika'ya yapılan Türk işçi göçü üç aşamada değerlendirilebilir: "Birinci aşama; 1964-1973 yılları arasında yapılan göçtür. Bu dönemin en belirgin özelliği, Türklerin sadece bir işçi sınıfı olmalarıydı. İkinci aşama; 1974-1981 yılları arasında yapılan göçtür. Bu dönemin en belirgin özelliği de Türk işçilerin aile birleşimi yoluyla Türkiye'deki ailelerini yanlarına almalarıdır. İkinci dönemde Türkler aile kurarak Belçika toplumunun bir parçasını oluşturmuşlardır. 1982'den günümüze kadar olan üçüncü aşamayı ise; aile kurmak için Türkiye'den yapılan evliliklerin yapıldığı dönem oluşturmaktadır." (Geleği ve Köse, 2009: 63). 1985 yılından günümüze kadar Türkiye'den Avrupa'ya aile kurma amaçlı göç devam etmektedir. Her ne kadar bu yıllarda Avrupa'da göçü durdurmaya yönelik politikalar uygulanmaya çalışılsa da bu önlemler, Türklerin ülkelerine geri

dönmelerinde etkili olmamıştır. Bugün Belçika’da; 240.000, Avrupa genelinde ise toplam 3 milyonun üzerinde Türk nüfus yaşamaktadır. 50 yıllık göç sürecinin sonunda Avrupa’da doğum yeri Avrupa olan dördüncü nesil varlığını sürdürmektedir. Bu bakımdan yarım asırlık bu göç sürecinde Avrupa’da yaşayan Türk toplumunda ana dilini öğrenme ve dinî ihtiyaçları karşılama noktasında eksiklikler ortaya çıkmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Türkçeyi, kültürel ve dinî değerlerimizi çocuklara öğretmek için Batı Avrupa ülkelerine Türkçe Öğretmenleri göndermek, Diyanet İşleri Başkanlığı da Din Görevlileri göndermek suretiyle bu ihtiyaçları karşılamaya çalışmaktadırlar.

Belçika Türk toplumunda çocuklara ana dil olarak Türkçe’nin öğretilmesi pedagojik açıdan önemlidir. Çünkü çocuklarda nesnelere, olayları ilk adlandırma, tanıma ve algılama ana dilinde gerçekleştiği için çocukların; algılama, muhakeme etme, problem çözme gibi zihinsel süreçlerinin şekillenmesinde ana dil etkili olmaktadır. Erken çocukluk döneminde çocuklar ana dillerini öğrenirken, dilin yapısını ve kurallarını birlikte öğrenmektedirler. Ana dilinde zengin bir kelime hazinesine sahip olarak okula başlayan çocukların, eğitim dilini daha kolay öğrendiği ve buna bağlı olarak da okuma yazma becerilerini daha kolay kazandıkları söylenebilir. Çocukta ana dilinin gelişmesi, çocuğun ikinci dildeki yeteneklerinin gelişmesine de yardımcı olmaktadır. Çocuklar ana dilinde öğrendiklerini ikinci dile, ikinci dilde öğrendiklerini ana diline transfer etmektedirler. Çocukların ana dilini öğrenmesi onların dil becerilerinin yanında, zihinsel becerilerinin gelişmesini destekleyerek ikinci dilin fonksiyonlarını da amacına uygun olarak kullanmalarını sağlamaktadır. İki dilli çocukların, ikinci dili iyi bir şekilde öğrenebilmesi için ilk önce ana dillerinde belirli bir düşünme temelini oluşturmaları gerekmektedir (Sarıkaya, 2008: 51). Bu tespitler; Avrupa ülkelerinde Türk çocuklarına ana dil olarak Türkçe öğretiminin önemini ortaya koymaktadır. Çünkü dilin aynı zamanda bir kültürel aktarım aracı olması göz önüne alındığında; Avrupa’daki vatandaşlarımızla kültürel bağın kopmaması açısından Türkçe öğretiminin ihtiyaçtan da ötede bir zorunluluk olduğu anlaşılacaktır.

1. Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı

Millî Eğitim Bakanlığı, yurt dışındaki Türk çocuklarına yönelik olarak 2006 yılında, 14.09.2006 tarih ve 360 sayılı kararla Yurt Dışındaki Türk Çocukları için Türkçe ve Türk Kültürü Öğretim Programı hazırlanmıştır. Bu program 03.08.2009 tarihinde 112 sayılı kararla kaldırılarak yerine yeni bir program hazırlanmıştır. 2009 yılında 1. sınıftan 10. sınıfa kadar Türkçe dersi alacak öğrenciler için hazırlanmış olan “Yurt Dışındaki Türk Çocukları için Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı”nda Türkçe öğretiminin amacı; *“Türk çocuklarının Türk dilini ve kültürünü tanımaları, benimsemeleri, geliştirmeleri, Atatürk ilke ve inkılabları doğrultusunda millî duygularını pekiştirmeleri ve yaşadıkları ülkeye uyum sağlayarak etkili toplumsal ilişkiler içine girmeleri”* şeklinde belirtilmiştir. Öncelikle ana dil Türkçe’yi öğretmeyi amaçlayan bu program; çocukların yaşadıkları ülkenin dilini daha kolay öğrenmelerini

sağlamanın yanında yurtdışında veya Türkiye’de insanlarla sağlıklı bir iletişim kurabilmelerine de imkân verecektir. Türk kültürünün yurt dışında tanıtılması, yayılması ve korunması; yurt dışındaki vatandaşlarımız ile kültürel bağlarının güçlendirilmesi Türkçe öğretiminin amaçları arasındadır. Söz konusu öğretim programında öğrencilere kazandırılacak temel beceriler; *“Türkçe’yi doğru, güzel ve etkili kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, problem çözme, araştırma, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik ve sosyal katılım”*; temel değerler ise; *“vatanseverlik, hoşgörü, farklılıklara saygı duyma, barış, kültürel mirası yaşatmaya duyarlılık, misafirperverlik, dayanışma, sorumluluk, paylaşımcı olmak, dürüstlük, yardımseverlik ve estetik duyarlılık”* olarak belirlenmiştir.

Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın çocuklarına verilecek Türkçe dersi ile öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileriyle ilgili kazanımlara sahip olmaları sağlanacaktır. Öğrencilerin Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanabilmelerini sağlamak için dilimizin kurallarının uygulamalı olarak öğrencilere verilmesi Türkçe öğretim programında ifade edilmiştir. Böylece öğrenciler, Türkiye’deki yakınlarıyla iletişim kurmaya özendirilerek Türkçenin kullanılabilirliği sağlanacaktır. Programın amaçlarından bir tanesi de; millî kültürü gelecek kuşaklara aktararak toplumun bütünlüğünü ve sürekliliğini sağlamaktır. Türkçe öğretim programının dil çalışmaları ile ilgili bölümde hazırlanacak ders kitaplarında; millî kültürümüzün canlı, birleştirici, ortak bilinci pekiştirici, vatan ve millet sevgisini güçlendirici örnekleri olan Halk Edebiyatı ürünlerinden masal, destan, hikâye, fıkra, tekerleme vb. türler ve ayrıca; Türkiye’nin yönetim biçimi, yerleşim birimleri, doğal güzellikleri, tarihî ve turistik zenginlikleri, dinî ve millî bayramlarımız, gelenek ve göreneklerimiz gibi konuları ele alan metinlerin seçilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Türkçe öğretim programında sınıf seviyelerine göre; 1-3. sınıflar, 4-5. sınıflar, 6-7. Sınıflar ve 8 -10. sınıflar şeklinde dört grup oluşturulmuş ve kazanımlar bu gruplar içerisinde dağıtılmıştır. Buna göre 6-7. sınıflarda toplam 7 amaç ve bu amaçlara yönelik 68 kazanım belirlenmiştir. Bu kazanımların ve amaçların ait oldukları dil becerileri girişik olarak ele alınmıştır. Örneğin; *“Okuduğu metinle ilgili sorulara cevap verir, Tekrarlara yer vermeden konuşur/yazar, Okuduğu metinle ilgili sorular sorar”* (MEB, 2009) şeklindeki kazanımlar, birden çok dil becerisini hedef alan kazanımlardır. Dolayısıyla programdaki kazanımların birden çok beceriyi aynı anda hedeflediği görülmektedir (Deniz ve Uysal, 2010: 252).

Öğrencilerin Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanabilmeleri, dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma olarak dört temel dil becerisi edinmelerine bağlıdır. Bu programla öğrencilerin:

- *Türk kültürünü tanıyarak ülkesi ile olan bağlarını geliştirebilmeleri ve Türk kültürünün devamlılığını sağlayabilmeleri,*
- *Millî bilincin oluşması ve kültürel mirasın korunup geliştirilmesinde sorumluluk alabilmeleri,*

- *Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında Atatürk'ün rolünü kavrayabilmeleri,*
- *Türk inkılabının anlamını kavrayarak Türk milleti için öneminin farkında olabilmeleri,*
- *Atatürk ilke ve inkılaplarının Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayarak laik, demokratik, millî, evrensel ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,*
- *Tarihte büyük uygarlıklar kurmuş, köklü geçmişe sahip Türk milletinin bir bireyi olduğunun farkına varabilmeleri,*
- *Türk milletinin manevi değerlere olan bağlılığını kavrayabilmeleri,*
- *Kültürel değerlerini koruyarak yaşadığı ülkeye uyum sağlayabilmeleri,*
- *Kendi kültür değerlerine bağlı kalarak buldukları ülkedeki farklı kültür, görüş, din ve inanışları hoşgörülü bir yaklaşımla karşılayabilmeleri,*
- *Vatanını ve milletini seven bir birey olabilmeleri,*
- *Türk kültürünü tanıyarak yaşadığı ülkede kültürümüzü tanıtılabilmeleri,*
- *Türk kültürünün dünya kültürleri arasındaki yerini ve önemini kavrayabilmeleri,*
- *Yasal çerçevede hakkını aramasını bilen, kendisine güven duyan bir kişiliğe sahip olabilmeleri,*
- *Türkiye'nin jeopolitik ve ekonomik önemini kavrayabilmeleri,*
- *İnsan haklarına saygılı, ülke ve dünya sorunlarına duyarlı olabilmeleri ve çözüm önerilerinde bulunabilmeleri” amaçlanmıştır.*

2. Belçika'da Türkçe Öğretimi

Belçika eğitim sistemi içerisinde Türkçe ve Türk Kültür dersleri bölgelere ve işleniş biçimine göre farklılıklar göstermektedir. Dersler okullarda, derneklerde ve üniversitelerde Türkçe ve Türk Kültürü Öğretmenleri ve Okutmanlar tarafından verilmektedir. Türkçe dersi üniversite ve yüksekokullarda yabancılara Türkçe öğretimi kapsamında verilmektedir. Dersler okullarda bazı bölgelerde ders içi, bazı bölgelerde ise ders dışı olarak 15.00- 17.00 saatleri arasında verilmektedir. Türk derneklerinde dersler genellikle hafta sonları verilmektedir. 2014 yılında Belçika Eğitim Bakanlığı'nın politikasıyla okul saatleri içerisinde verilen dersler kaldırılmış ve okullardaki derslerin tamamı ders dışına alınmıştır.

Belçika'nın tüm bölgelerinde Türkçe dersleri verilmektedir. Brüksel Eğitim Müşavirliği Belçika'yı; Brüksel, Anvers, Charleroi, Genk, Gent, La Louviere, Liege, Limbourg, Mons Shape, Mons İbn-i Sina İHL, Namur ve Verviers olmak üzere toplam 12 eğitim bölgesine ayırmıştır. Belçika'da 140 resmi okul, 108 dernek, 5 üniversite ve

yüksekokulda; anasınıfı, ilköğretim, ortaöğretim, üniversite ve yetişkinler için verilen Türkçe ve Türk Kültürü derslerine toplam 5045 öğrenci katılmaktadır. Bu dersler 60 öğretmen ve 2 okutman tarafından verilmektedir. Bu öğrencilerin eğitim bölgeleri, sınıfları ve eğitim durumlarına göre sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.³

Eğitim Bölgesi	Okutman Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayıları				
			140 Resmî Okul	108 Dernek	5 Üniversite/ Y.O.Akademik Türkçe	Okuma- Yazma Kursları	TOPLAM
Brüksel	1	8	273	403	30	43	767
Anvers	0	4	197	175	0	17	389
Charleroi	0	5	251	336	0	47	634
Genk	0	4	480	136	0	0	616
Gent	1	10	286	322	40	37	685
La Louviere	0	3	114	20	0	23	157
Liege	0	8	172	0	0	0	172
Limboung	0	6	207	296	0	23	526
Mons Shape	0	3	141	50	0	0	191
Mons İbn-i Sina İHL	0	4	130	0	0	0	130
Namur	0	3	386	60	0	36	482
Verviers	0	2	150	146	0	0	296
TOPLAM	2	60	2787	1944	70	244	5045

3 Brüksel Eğitim Müşavirliği'nden mail yoluyla gönderilen dilekçeyle talep edilerek alınan tablodaki bu bilgiler; 2015-2016 eğitim-öğretim yılına aittir.

Belçika'da üniversite ve yüksekokullarda verilen Türkçe dersleri, Millî Eğitim Bakanlığı Brüksel Eğitim Müşavirliği'ne bağlı okutmanlarca yürütülmektedir. Bu dersler Brüksel Vlekho, Hogeschool Gent, Institut Libre Marie Haps, Université Catholique de Louvain, Université Libre de Bruxelles'te olmak üzere 5 üniversite ve yüksekokulda verilmektedir. Derslerde alanlara göre; dil uygulamaları, kültür, edebiyat, tercümanlık ve dil becerileri konuları işlenmektedir (Ekmekçi, 2012: 26).

Derste kullanılan strateji, yöntem ve tekniklere bakıldığında genellikle sunuş yoluyla öğretim stratejisi ve anlatma yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Bu yöntemlerin yanında; buluş yoluyla öğretim stratejisi, eğitsel oyunlar, drama tekniği, gösteri tekniği, hikâye-masal-fıkra anlatma tekniği, resim yaptırma, bulmaca tekniği, yazı çalışmaları, soru-cevap tekniği gibi yöntemler de uygulanmaktadır. Dersin ölçme ve değerlendirilmesi daha çok test etkinlik sonuçlarına bakılarak süreç değerlendirmesi biçiminde yapılmaktadır. Proje çalışmaları, performans ödevleri, soru cevap, sözlü ve yazılı sınavlar da değerlendirmelerde kullanılmaktadır. Türkçe öğretim programında ölçme ve değerlendirme için kesin ve belirli bir ölçütün olmaması öğretmenlerin bu konuda farklı yöntemler kullanmasına neden olmaktadır. (Ekmekçi, 2012: 50-51).

3. Türkçe Öğretiminin Sorunları

Belçika'da derslerin hafta sonu veya okul ders saatleri dışında verilmesi başta öğrenciler üzerinde disiplin sorununu ortaya çıkarmakla birlikte; derslerde verimi düşmektedir. Aynı zamanda öğrencilerin derslere devam etme konusunda isteksiz olmaları verimin düşmesinde etkili olmaktadır. Verilen derslerin haftada 2 saat olması, ders kitaplarının öğrenci düzeyinin üzerinde ve pratik olmaması, derslerde ölçme ve değerlendirme tekniğinin tam olarak uygulanamaması, dernek başkanlarının ve öğrenci velilerinin derslere gereken önemi vermemeleri, öğretmenlerin öğrenciler üzerinde yaptırım gücünün olmaması, sınıflarda farklı seviyelerdeki öğrencilerin bir arada ders yapmaları, öğrencilere verilen karnelerin sembolik düzeyde olması gibi sorunlar Belçika'da Türkçe öğretiminin beli başlı sorunlarıdır. Okul ve derneklerdeki ders ortamının fiziki, eğitim araç ve gereçleri bakımından yetersiz olması da önemli bir problemdir. Dersliklerin ısı, ses yalıtımı ve mekân açısından yeterli fiziki koşullara sahip olmaması, farklı öğretim yöntemlerinin kullanımına olanak vermemesi, eğitim-öğretim materyalleri bakımından eksik olması ve ayrıca dersliklerin hazırlanmasında engelli öğrencilerin düşünülmemiş olması gibi sorunların da karşılaşılan en yaygın sorunlar olduğu söylenebilir.

Belçika'nın Anvers şehrinde Türkçe ve Türk Kültürü dersi ile ilgili yapılmış olan bir araştırmada; derse devam eden Türk kökenli öğrencilerin birçoğunun kurdukları cümleler ve sözcükler arasında gereksiz sesler ve çelişkili ifadeler kullandıkları, kurdukları cümlelerde gereksiz yinelemeler yaptıkları, yazdıkları cümlelerin doğru ve anlamlı yargılar içermediği belirtilmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler; Türk kökenli çocukların kendilerine yönelik eleştirel sözleri karşılamakta zorlandıklarını, çok çabuk alınganlık ve küsme eğilimi içine girdiklerini, birbirleri ile ilişkilerinde

sıklıkla alay etme, öfke ve saldırganlık eğilimi gösterdiklerini, kötü söz söyleme gibi davranış bozuklukları sergilediklerini ifade etmişlerdir (Sarıkaya, 2008: 122).

Türk çocuklarının eğitimleriyle ilgili Belçika, İsviçre, Almanya ve Avusturya'da yaşayan aileler üzerine yapılmış bir başka araştırmada ise; Türkçe öğretimi konusunda şu tespitler yapılmıştır: *“Türk vatandaşlarının çocukları aynı anda hem Türkçe hem de diğer Türkçe Kültür Derslerini almaktadırlar. 10–15 öğrencili bir sınıfta her yaş grubundan birkaç öğrenci bulunabilmektedir. Bu durum, öğretimde iletişimi zorlaştırdığı gibi öğrencilerle yakından ilgilenmeyi de güçleştirmektedir. Bireysel farklılıklar dikkate alınmadığında da bu tür derslerden umulan amaca ulaşamamaktadır. Türkçe ve Türkçe Kültür Derslerine yeterli ilginin ve öğrenci katılımının olmaması önemli sorunlardandır. Çeşitli nedenlerle Türk vatandaşlarının çocuklarının başarı düzeylerinin düşük olması diğer bir sorundur. Gerek ailelerin çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenmemeleri, gerekse çocukların buldukları ülkenin / bölgenin dilini yeterince öğrenmemiş olmaları, doğal olarak okul başarılarını olumsuz olarak etkilemektedir.”* (Can ve Can, 2009: 120)

4. Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitapları Hakkındaki Eleştiriler

Yurt dışındaki Türk Çocukları için hazırlanan Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programının amaçları doğrultusunda; 1-3. sınıflar, 4-5. sınıflar, 6-7. sınıflar ve 8-10. sınıflar için birer adet ders kitabı, birer adet de çalışma kitabı hazırlanmıştır. Kitaplardaki metinlerin öğrencilere kazandırılmak istenen davranışlar ve beceriler çerçevesinde seçimine dikkat edilmesine rağmen uygulamada öğrenci seviyelerinin üzerinde olduğu ve öğrencilerin ilgilerini çekmekten uzak olduğu görülmüştür. Farklı yaş gruplarındaki öğrencilerin aynı sınıfta Türkçe ve Türkçe Kültürü Derslerini almak durumunda kalmaları, derslerden beklenen verimin düşmesine neden olmaktadır. Bu bakımdan acilen öğrencilerin ihtiyaçlarını ve seviyelerini dikkate alan ders kitaplarının hazırlanması gerekmektedir.

Erdal Özcan; 6-7. sınıfların Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarını “Fog” ve “Cloze” testi tekniğini kullanarak incelemiş olduğu “6.-7. Sınıf Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabının Okunabilirliği ve Hedef Yaç Düzeyine Uygunluğu: Fransa Örneği” adlı çalışmasında; yurt dışındaki vatandaşlarımızın çocukları için hazırlanan ders kitaplarının yaş olarak 6-7.sınıf öğrencilerinin yaş seviyesinden çok daha yüksek olduğunu; öğrenciler için okunabilirliği olmayan ya da okunabilmek için çok sayıda rehber ihtiyacı duyulan “zor metinler” içerdiğini belirtmiş, dolayısıyla bundan sonra bu ders kitaplarının hazırlanması aşamasında bölgesel farklılıkların dikkate alınması ve metinlerin seçiminden önce öğrenci seviyelerinin tespit edilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Özcan, 2011: 22).

“Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarındaki Söz Varlığına Derlem Temelli Bir Bakış” adlı çalışmada; 4-5. Sınıf Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabı'ndaki söz varlığını incelenmiştir. Bu kitapta 2856 farklı kelime tespit edilmiş, ayrıca anadili Türkçe

olan ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin yaklaşık 1000-1500 kelime, ortaöğretim öğrencilerinin ise yaklaşık 1500-2000 kelime söz dağarcığına sahip olduklarına, benzer bir şekilde Amerika'da ise ilköğretime başlayan öğrencilerin söz dağarcıklarının 5000-20000 arasında olduğuna dikkat çekilerek hazırlanan bu kitabın, sözcük dağarcığı açısından yetersiz olduğu belirtilmiştir (Çınar -İnce, 2015: 205). Bir başka araştırmada ise; 8-10. sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabının dört ünitesi içerisinden seçilen dört metinden hareketle söz konusu kitabın öğrencilerin yaş seviyesine uygun olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre; yurt dışında yaşayan öğrenciler için hazırlanan 8-10. sınıf ders kitabının seviyesinin, yaş olarak hedef kitlenin çok üzerinde olduğu ortaya konmuştur. İncelenen kitaplarda; amaca uygun seçilemeyen ve nitelikli biçimde düzenlenemeyen bazı metinlerin olduğu, bazı anlatımların dilin estetiğine uymadığı, duru ve akıcı olmadığı; hazırlık, metni anlama ve ünite değerlendirme sorularının bir bölümünün amaca hizmet etmediği; ayrıca bu soruların metinle, ilgili üniteyle yeterince ilişkilendirilmediği, metinlerde; yazım, noktalama eksikliklerinin, yanlışlarının ve anlatım bozukluklarının olduğu, bazı görsel öğelerin nitelikli çizim ve renklendirme ile verilmediği ve ait oldukları metinleri tam olarak desteklemediği de kitaplarla ilgili yapılan eleştiriler olarak karşımıza çıkmaktadır (Korkmaz, 2010: 643). Bu durumda; 1-3. sınıflar için hazırlanan ders kitapları dışında diğer ders kitaplarının öğrencilerin yaş seviyelerinin üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Kitapların seviyesinin hedef kitlenin üzerinde olması, ders kitaplarında daha çok kültürel konuların ele alınmış olması, kitaplarda kullanılan görsellerin yetersiz olması veya metinlerle tam olarak ilişkilendirilememesi, 1-3. sınıf ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilerin okumakta zorlanacağı küçük puntolarla yazılmış olması, kitaplardaki etkinliklerin yeterli olmaması, etkinliklerin öğrencinin ilgisini çekmemesi, Türkçe dersi konuları ile Din Kültürü konularının aynı kitapta yer alması, çocuklara okuma alışkanlığı kazandıracak metinlere yeterince yer verilmemesi ve ana sınıflara özel bir kitabın hazırlanmamış olmaması gibi eleştiriler umuyoruz ki; bundan sonra Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarının hazırlanmasında dikkate alınacak ve daha nitelikli işlevsel ders kitaplarının yazılmasına zemin hazırlayacaktır.

5. Çözüm Önerileri

Belçika'da dört yıl Türkçe ve Türk Kültürü Öğretmenliği yapmış olmamızın bize sağladığı birikim ve tecrübelerden hareketle bu noktada; Türkçe öğretimi ve Türkçe ders kitapları ile ilgi önerilerimizi maddeler halinde vermenin uygun olduğunu düşünüyoruz. Bu önerilerimiz özet olarak şunlardır:

- Türkçe, öğrencilere öncelikle ana dil olarak öğretilmelidir.
- Ders saatlerinin sayısı artırılmalıdır.
- Ders kitaplarını yurtdışında görev yapmış deneyimli öğretmenler hazırlamalıdır.

- Göreve yeni başlayan öğretmenler birkaç hafta uyum programına alınmalıdır. Bu programda daha önce yurtdışında görev yapmış öğretmenlerin birikim ve tecrübelerinden yararlanılmalıdır.
- Öğrencilerin ilgisini çekecek çocuk edebiyatı kitapları hazırlanmalıdır.
- Türkiye'den gelen çocuk edebiyatı ürünleri, yurtdışındaki Türk çocuklarına tam anlamıyla hitap etmemektedir. Okuma kitapları hazırlanırken çocuğun hem okumayı öğrenmesi hem de okuma alışkanlığı kazanması için günlük hayatta karşılaştığı sorunları ele alan metinler seçilmelidir.
- Okullarda ders dışı verilen derslerin okul ders saatleri içerisine alınması sağlanmalıdır.
- Dersler notla değerlendirilmelidir ve karneler sembolik olmamalıdır.
- Öğrencilere karne yerine katılım belgesi veya sertifikası verilmelidir.
- Velilerin ana dil konusunda bilinçlendirilmesi için seminerler düzenlenmelidir.
- Derneklerdeki sınıfların fiziki ortamı, eğitim öğretim için uygun hâle getirilmelidir.
- Dersler teknolojik araç-gereçlerle desteklenmelidir.
- Ders kitaplarının dili çocukların anlayabileceği seviyede olmalıdır.
- Ders veren öğretmenlerinin morallerin yüksek tutulmasına çalışılmalıdır.
- Öğretmenlerin karşılaştığı sorunlara çözüm aranmalıdır.
- Ders kitapları her sınıf düzeyine uygun olarak ayrı ayrı olacak şekilde hazırlanmalıdır.
- Türkçe ve Türk Kültürü dersi için ölçme ve değerlendirme ölçütleri belirlenmelidir.
- Ölçme ve değerlendirmede bilgidен ziyade öğrencinin Türkçeyi kullanma becerisi ölçülmelidir.
- Yabancılara Türkçe öğretimi amacıyla özel ders kitapları hazırlanmalıdır.
- Görev süresi sona eren başarılı öğretmenlerin görev süresi uzatılmalıdır.
- Çocukların ilgisini çekebilecek dinleme/izleme araç gereçlerinin sayısı artırılmalıdır.
- Türkçe Öğretim programı ders saatleri de dikkate alınarak yeniden düzenlenmelidir.
- Dersler için yıllık ve haftalık planlar hazırlanıp uygulanmalıdır.
- Öğrencilerin düzeyini belirlemek için seviye tespit sınavları yapılmalıdır.
- Derslerde tiyatro ve drama gibi yöntemler kullanılmalıdır.

- Hafta sonu ders verilen derneklerdeki disiplin sorusu giderilmelidir.
- Öğrenciler yüksek öğrenimini Türkiye’de yapmaları yönünde teşvik edilmelidir.
- Ders kitaplarında çok fazla kültür ögesi verilmemeli, bunlardan seçmeler yapılmalıdır.
- Türkçe ve din kültürü konuları ayrı kitaplarda yer almalıdır.
- Kitaplarda din dersi yerine din kültürü ve ahlak bilgisi anlayışı benimsenmelidir.
- Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde merkezi okullar kurulmalıdır.
- Dersler için alternatif etkinlikler (animasyonlar, fıkralar, karikatürler, reklamlar, kısa filmler, haberler, hava durumları, market broşürleri, şarkılar, türküler, çocuk oyunları, karikatürler, fotoğraflar, resimler, grafikler ve haritalar vb.) hazırlanmalıdır.
- Velilerle işbirliği arttırılmalıdır.
- Özel ilgiye ve öğretime ihtiyaç duyan öğrenciler için de ders kitapları hazırlanmalıdır.
- Okul öncesi öğrenciler de düşünülmeli onlar için de etkinlik kitapları hazırlanmalıdır.

Sonuç

Belçika’da Türkçe öğretiminin sorunlarını ve Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarını eleştirel olarak değerlendirdiğimiz bu çalışmada sonuç olarak; öneriler kısmında maddeler halinde özetlediğimiz hususların dikkate alınarak Milli Eğitim Bakanlığı yetkililerinin zaman kaybetmeksizin bu sorunları gidermek için harekete geçmelerini, yurtdışına göç eden ve 50 yıllık göç sürecinin sonucunda artık Batı Avrupa’da kalıcı Türk toplumunun olduğu göz önüne alınarak bu ülkelerde yaşayan vatandaşlarımızın çocuklarına anadil Türkçenin öğretilmesinin son derece önemli olduğunu belirtmek isteriz. Zira dilin bir kültürel aktarım aracı olduğu düşünüldüğünde Türkçe’nin millî, kültürel ve dinî değerlerimizi aktarma noktasındaki işlevi daha iyi anlaşılmalı olacaktır. Aksi takdirde gelecekte adı, Ali, Ahmet, Ayşe, Fatma olan ancak anadili Türkçe’yi konuşmayan, kültüründen kopmuş, dinî değerlerinden uzaklaşmış ve asimile olmuş Avrupalı bir Türk nesille karşı karşıya kalabiliriz.

KAYNAKÇA

- CAN, Niyazi ve CAN, Mustafa, “Yurtdışında Bulunan Türk Çocuklarının Eğitimleriyle İlgili Sorunları ve Çözüm Önerileri” *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, S. 1, 2009, s.112-130.
- CANATAN, Kadir, *Göçmenlerin Kimlik Arayışı*, Endülüs Yayınları, İstanbul, 1990.
- ÇINAR, İlhan ve İNCE, Bekir, “Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarındaki Söz Varlığına Derlem Temelli Bir Bakış” *International Journal of Languages' Education and Teaching Volume 3/1* April, p. 2015, 198-209.
- DENİZ, Kemalettin ve UYSAL, Başak, “Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metni ve Yurtdışındaki Türk Çocukları için Türkçe ve Türk Kültürü Programı” *TÜBAR-XXVII*, 2010, s.239-261.
- EKMEKÇİ, Vedat, “Belçika'da Türkçe Öğretimi ve Karşılaşılan Temel Sorunlar” Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2012.
- GELEKÇİ, Cahit ve KÖSE, Ali, “Misafir İşçilikten Etnik Azınlığa Belçika'daki Türkler” Phoenix Yayınevi: Ankara, 2009.
- KORKMAZ, Betül, “Türkçe ve Türk Kültürü Dersleri İçin Uzaktaki Yakınlarımız Projesi Kapsamında Hazırlanan Öğretim Materyallerinin (6-7. Sınıflar) Türkçe Öğretimi ve Kültür Aktarımı Çerçevesinde Değerlendirilmesi” *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu (16-18 Aralık 2010)* İzmir, s.635-644.
- MEB, “Yurtdışındaki Türk Çocukları için Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı (1-10. Sınıflar). Ankara, 2010.
- ÖZCAN, Erdal, “6.-7. Sınıf Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabının Okunabilirliği ve Hedef Yaş Düzeyine Uygunluğu: Fransa Örneği”, *Sakarya University Journal of Education (SUJE) Vol. 11*, 2011, s. 16-24.
- SARIKAYA, Hakan Seyhan, “Belçika Flaman Bölgesi Temel Eğitim Okulları I-VI. Sınıflarındaki Kültür Sanat Etkinliklerinin Türk Kökenli Çocuklar Açısından İncelenmesi (Anvers İli Örneği)”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2008.
- Yunus Emre Kültür Merkezi, *1. İngiltere Türk Toplumu Eğitim Çalıştayı*, (15-16 Ekim 2011), Londra, 2011.